

Uitgave
Onderzoek en
Integrale Vraagstukken
Nr 11, Jaargang 2011

Auteurs
Aline Vonk

Informatie
Henk van Andel
070 – 353 5565

Oplage
Digitale verspreiding

Redactieadres
Gemeente Den Haag
Postbus 12 652
2500 DP Den Haag

Internet / Intranet
OCW-intranet/Organisatie
OIV/Signalen

Angstige burgers? Rapportage over veiligheidsbeleving in de buurt.

Uit cijfers van de Veiligheidsmonitor blijkt dat ruim 40% van de Hagenaars zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt. Welke factoren zijn bepalend voor deze gevoelens? In het eerste gedeelte van dit signaal wordt een samenvatting gegeven van een publicatie van het Sociaal Cultureel Planbureau over veiligheidsgevoelens. In het tweede gedeelte van dit signaal wordt deze literatuur toegepast op veiligheidsgevoelens in Den Haag.

Literatuurstudie

Veiligheid kan worden gemeten aan de hand van objectieve cijfers en subjectieve cijfers. Objectieve veiligheid gaat over veiligheid die objectief vast te stellen is, bijvoorbeeld aan de hand van het aantal geregistreerde incidenten. Subjectieve veiligheid gaat daarentegen over gevoel, bijvoorbeeld de angst om slachtoffer te worden van een misdrijf of criminaliteit. De relatie tussen objectieve en subjectieve veiligheid is zwak: veiligheidsbeleving en feitelijke cijfers over veiligheid ontwikkelen zich grotendeels los van elkaar.

Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat de subjectieve veiligheid kan worden voorspeld aan de hand van kenmerken van de persoon (individuele context), de directe omgeving (situationele context) en de sociaal-culturele context. Het overzicht met de factoren wordt weergegeven in figuur 1.

Factoren die behoren tot de individuele context zijn: persoonlijkheid, kwetsbaarheid, individuele leefstijl en routineactiviteiten, en slachtofferervaringen.

- **Persoonlijkheid.** Elk individu heeft een relatief stabiele karaktertrek die de geneigdheid bepaald om in bepaalde situaties angstig te reageren. Deze karaktertrek varieert tussen personen. Situationele angst is een voorbijgaande toestand die varieert binnen een individu en afhankelijk is van de situatie waarin een individu zich begeeft.
- **Kwetsbaarheid.** Bepaalde bevolkingsgroepen voelen zich onveiliger door hun verhoogde kwetsbaarheid. Vrouwen en ouderen voelen zich vooral fysiek kwetsbaar. Mensen kunnen zich echter ook kwetsbaar voelen omdat zij denken dat ze niet om kunnen gaan met de economische en psychische gevolgen van een misdrijf. Deze sociale kwetsbaarheid komt vooral voor bij mensen uit lagere sociaaleconomische klassen. Zij hebben minder materiële hulpbronnen om zich tegen criminaliteit te beschermen.
- **Individuele leefstijl en routineactiviteiten.** De leefstijl en routineactiviteiten van een persoon bepalen hoe vaak diegene blootgesteld wordt aan bedreigingen. Zo zal iemand die regelmatig

uitgaat naar het café of de disco eerder blootstaan aan bedreigingen dan iemand die 's avonds altijd voor de televisie zit.

- **Slachtofferervaringen.** Personen die eerder slachtoffer zijn geweest voelen zich onveiliger dan personen zonder slachtofferervaring. Wellicht spelen situationele kenmerken hierbij een bepalende rol: iemand die slachtoffer is geweest in een bepaalde situatie, zal zich onder vergelijkbare omstandigheden eerder onveilig voelen dan iemand die in dezelfde situatie geen associaties met een dergelijke gebeurtenis heeft. Naast directe slachtofferervaringen, kunnen ook indirecte ervaringen met slachtofferschap veiligheidsgevoelens beïnvloeden, zoals berichten over slachtofferschap. De sociale nabijheid van het slachtoffer en de mate waarin men zich met deze personen kan identificeren, bepalen de invloed die indirecte slachtofferervaringen op veiligheidsgevoelens hebben.

Naast kenmerken van de persoon kunnen ook kenmerken van de situatie de veiligheidsbeleving beïnvloeden. Deze factoren zijn: de inrichting van de publieke ruimte, sociale samenstelling, sociale cohesie en verloedering, overlast en criminaliteit.

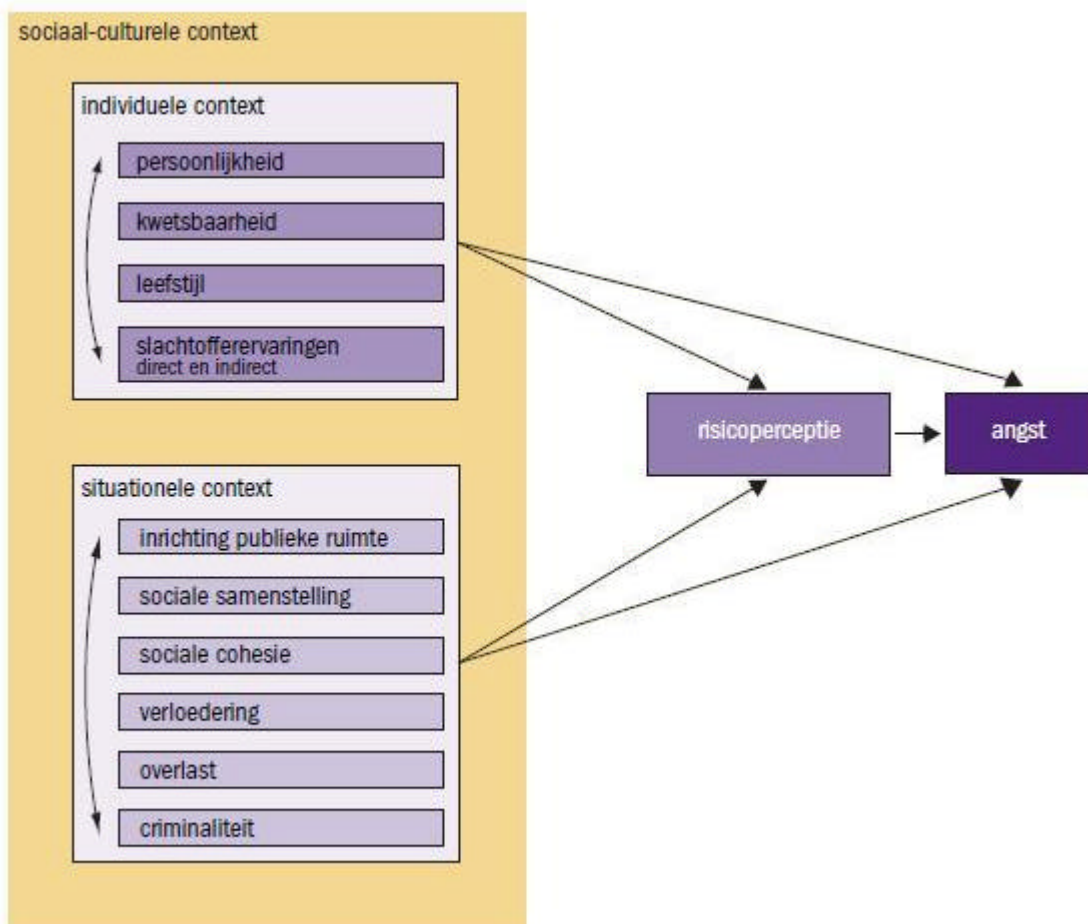
- **Inrichting van de publieke ruimte.** Personen kunnen situaties of plaatsen gaan associëren met gevaar en bedreiging door eerdere negatieve of angstwekkende ervaringen, of door culturele of sociale stereotypering. Duisternis en de mate waarin een persoon een goed overzicht heeft van de omgeving hangt bovendien samen met angstgevoelens. Naast het ontwerp is ook de functie van de publieke ruimte van invloed op gevoelens van veiligheid. Zo zullen mensen zich in een winkelcentrum op zaterdag overdag veilig voelen, terwijl ze daar op zaterdagavond juist liever niet komen. Daarnaast bepalen de aanwezigheid en de kwaliteit van maatschappelijke voorzieningen, zoals scholen, buurthuizen en een dokterspost de leefbaarheid en het gevoel van veiligheid in de buurt.
- **Sociale samenstelling.** In sommige buurten is de onveiligheidsbeleving door de specifieke sociale samenstelling aanzienlijk sterker dan in andere buurten. Bewoners voelen zich bijvoorbeeld onveiliger in buurten met een lage sociaaleconomische status, met relatief veel eenoudergezinnen, allochtonen, jonge alleenstaanden en een hoge verhuismobiliteit.
- **Sociale cohesie.** De contacten en het vertrouwen tussen buurtbewoners speelt daarnaast ook een belangrijke rol bij veiligheidsgevoelens. Hierbij wordt er gedoeld op de formele en informele netwerken waarin mensen participeren en op de frequentie van deze contacten. In een omgeving waarin men elkaar kent, zal men zich over het algemeen veiliger voelen. Bovendien zal er, naarmate de sociale bindingen tussen bewoners van een buurt sterker zijn, minder criminaliteit zijn, en ook minder problemen met overlast en verloedering. Naast het bestaan van sociale bindingen is het belangrijk dat mensen in een bepaalde omgeving onderling vertrouwen en gemeenschappelijke verwachtingen hebben. Dit draagt bij aan de collectieve zelfredzaamheid.
- **Verloedering, overlast en criminaliteit.** Onder de termen verloedering, overlast en criminaliteit vallen diverse gedragingen en groepen die de burger associeert met eng of onprettig. Hieronder vallen zowel onbekende personen die normoverschrijdend gedrag vertonen als ook de zichtbare gevolgen van zulk gedrag (bijvoorbeeld rommel, vernieling, graffiti).
Overlast en verloedering kunnen ook een directe invloed hebben op de criminaliteit. Bij het zien van overlast en verloedering kunnen potentiële daders het idee krijgen dat er in het gebied weinig controle is, waardoor ze kunnen worden aangespoord tot crimineel gedrag.

Behalve de directe omgeving kan ook de bredere sociaal-culturele context de veiligheidsgevoelens beïnvloeden. Deze factoren zijn: ontwikkelingen in de media, individualisering en veranderde sociale verhoudingen en internationalisering.

- **Ontwikkelingen in de media.** Ontwikkelingen in de media hebben een grote invloed op veiligheidsbeleving: meer populaire berichtgeving lijkt bijvoorbeeld bij te dragen aan meer onveiligheidsgevoelens. Wanneer de media een persoonlijk portret van het slachtoffer brengen, roept dit door de ruimere mogelijkheden tot identificatie met het slachtoffer meer angst op dan wanneer media op een meer neutrale manier nieuws brengen. De media heeft niet alleen een directe invloed op onveiligheidsgevoelens, maar ook op de beeldvorming over bijvoorbeeld de politie, de omvang van criminaliteit en etnische groepen.
- **Individualisering en veranderde sociale verhoudingen.** Individualisering is de groeiende autonomie van het individu ten opzichte van zijn directe omgeving. Door de individualisering en toenemende anonimiteit vermindert de sociale cohesie in de buurt. Daarnaast heeft het gevolgen voor de sociale structuur. Er wordt meer van de overheid verwacht, ook op het

- gebied van de sociale controle. Maar doordat de politie zich sterker is gaan richten op dienstverlening en hulpverlening, is er minder toezicht gekomen in de publieke ruimte.
- **Internationalisering.** Door toenemende immigratie vanuit niet-westerse landen heeft de Nederlandse bevolking in het algemeen en met name in de steden een meer heterogene samenstelling gekregen. Een andere vorm waarin internationalisering tot uiting komt is het terrorisme. Het internationale terrorisme zorgt voor een wereldwijde perceptie van risico en dreiging.

Figuur 1. Model van veiligheidsgevoelens

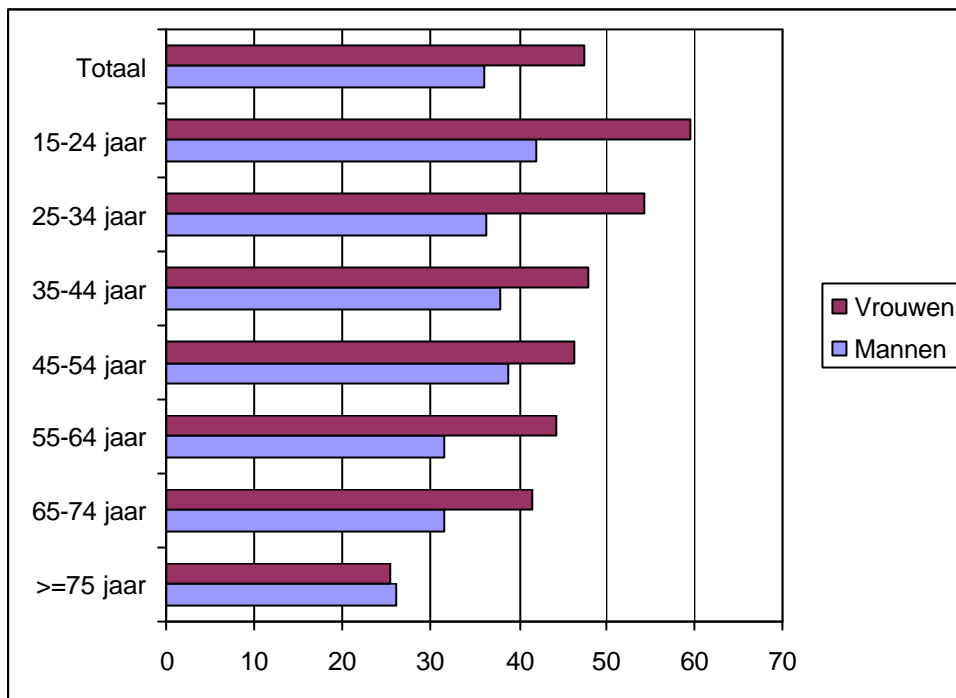

Zoals in Figuur 1 te zien is hebben individuele, situationele en sociaal-culturele factoren zowel een directe als een indirect invloed op veiligheidsgevoelens. Deze factoren kunnen direct invloed hebben op veiligheidsgevoelens, maar ook indirect via risicoperceptie, oftewel de kans dat je zelf slachtoffer wordt van criminaliteit. Risicoperceptie heeft ook invloed op de uiteindelijke veiligheidsgevoelens. Zo zorgt bijvoorbeeld een leefbare buurt op twee manieren voor een hogere veiligheidsbeleving bij burgers. In de eerste plaats direct: een leefbare buurt zorgt ervoor dat burgers zich veiliger voelen. In de tweede plaats indirect: een leefbare buurt zorgt ervoor dat burgers denken minder snel slachtoffer te worden van een delict en dit zorgt ervoor dat burgers zich veiliger voelen.

Onderzoek veiligheidsbeleving in de buurt in Den Haag

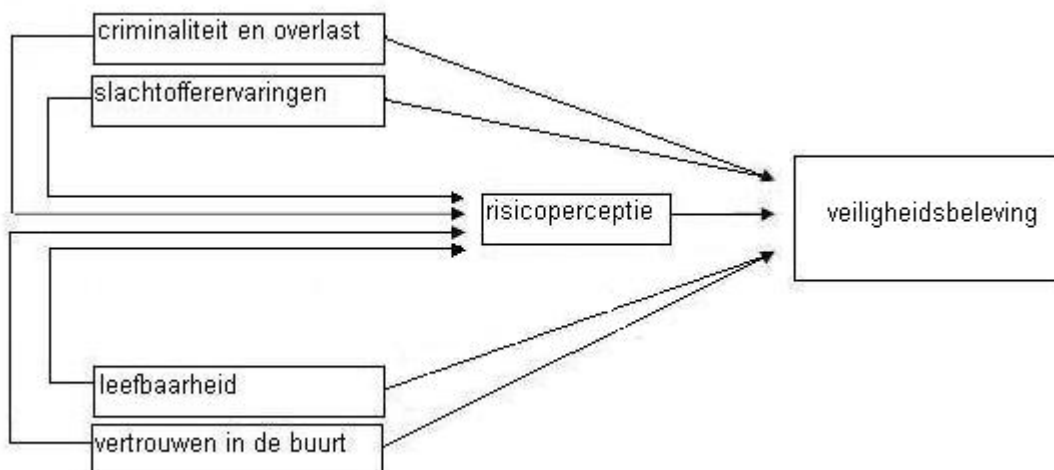
Uit cijfers van de Veiligheidsmonitor blijkt dat 42% van de Hagenaars zich wel eens onveilig voelt in de buurt. Van de burgers die zich wel eens onveilig voelen, voelt 24% zich vaak, 64% zich soms en voelt 12% zich zelden onveilig in de buurt. Figuur 2 toont aan dat meer vrouwen dan mannen en meer jongere burgers dan oudere burgers zich wel eens onveilig voelen.

Figuur 2. Aandeel van de Haagse bevolking van 15 jaar en ouder dat zich wel eens onveilig voelt in de buurt, naar sekse en leeftijd, 2010 (in procenten).

Voor het onderzoeken van veiligheidsgevoelens in de buurt in Den Haag worden de factoren meegenomen die aanwezig zijn in de Veiligheidsmonitor en die beleidsmatig te beïnvloeden zijn. Deze factoren worden weergegeven in figuur 3. Daarnaast zal ook de factor risicoperceptie in het huidige model worden getoetst als intermediaire factor.

Figuur 3. Model van veiligheidsbeleving in de buurt.

De factoren die in het model voorkomen, zullen hieronder kort worden toegelicht.

- **Criminaliteit en overlast.** Deze factor geeft een indicatie van de factor 'criminaliteit, overlast en verloedering'. De factor 'criminaliteit en overlast' is geoperationaliseerd door te vragen hoe vaak bepaalde voorvallen of misdrijven in de buurt voorkomen. Het gaat om acht voorvallen of misdrijven die te maken hebben met geweld, overlast en diefstal. Concrete voorbeelden zijn overlast van groepen jongeren, bedreiging, gewelddelicten en straatroof. Hoe hoger de score op deze schaal, hoe ernstiger men dergelijke overlast ervaart.

- **Slachtofferervaringen.** Deze factor maakt onderscheid tussen personen die wel en personen die geen slachtoffer van een delict zijn geweest afgelopen jaar. Onder de delicten viel onder andere inbraak in de woning, beschadiging, bedreiging en mishandeling.
- **Leefbaarheid.** De factor leefbaarheid geeft aan hoe goed de openbare ruimte is onderhouden en is een indicator van de factor 'inrichting van de publiekelijke ruimte'. Dit is geoperationaliseerd aan de hand van 3 items. Deze items waren 'In deze buurt zijn de wegen, paden en pleintjes goed onderhouden', 'In de buurt zijn perken, plantsoenen en parken goed onderhouden' en 'In de buurt is het buiten goed verlicht'. Hoe hoger de score op deze schaal, hoe beter burgers de leefbaarheid beoordelen.
- **Vertrouwen in de buurt.** De factor 'vertrouwen in de buurt' geeft weer in hoeverre de burger zich vertrouwd voelt in de buurt, het idee heeft bij de groep te horen en zich herkent in de buurt. Het is een indicator voor de factor 'sociale cohesie'. Het vertrouwen in de buurt wordt gemeten aan de hand van 6 items, waaronder 'De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om', 'Ik heb veel contact met andere buurtbewoners' en 'Ik ben tevreden over de bevolkingssamenstelling in de buurt'. Een hogere score geeft aan dat personen meer vertrouwen hebben in de buurt.
- **Risicoperceptie.** Risicoperceptie is in het model de intermediaire variabele. Inhoudelijk is het de geschatte kans dat je slachtoffer wordt van een delict. Dit is geoperationaliseerd door te vragen naar de geschatte kans om het komende jaar slachtoffer te worden van mishandeling, diefstal en inbraak. Een hogere score op deze schaal geeft aan dat de burger het risico hoger in schat.
- **Veiligheidsbeleving.** Voor veiligheidsbeleving is gevraagd of de burger zich wel eens onveilig voelt, en of de burger zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt. Daarnaast is er ook gevraagd naar de frequentie van onveiligheidsgevoelens en naar de frequentie van onveiligheidsgevoelens in de eigen buurt. Verder is er gevraagd welk rapportcijfer burgers geven voor de veiligheid in de buurt.

Resultaten

1. Aanwezigheid onveiligheidsgevoelens

Burgers die zich wel eens onveilig voelen in de buurt hebben vaker last van criminaliteit en overlast, zijn vaker slachtoffer geweest van criminaliteit, en beoordelen de leefbaarheid en het vertrouwen in de buurt lager.

De mate waarin de 5 factoren een verschil maken tussen burgers die zich wel eens onveilig voelen en burgers die zich niet onveilig voelen, wordt weergegeven in tabel 1. De discriminerende functies geven aan hoe belangrijk iedere variabele is voor het onderscheiden van de twee groepen. De relatie van criminaliteit en overlast met onveiligheidsgevoelens is negatief. Dit betekent dat hoe meer criminaliteit en overlast men waarneemt, hoe minder veilig men zich voelt. De relatie van vertrouwen in de buurt en veiligheidsbeleving is positief: hoe hoger het vertrouwen in de buurt, hoe hoger de veiligheidsbeleving. Risicoperceptie heeft het grootste onderscheidende vermogen, gevolgd door criminaliteit en overlast, vertrouwen in de buurt, leefbaarheid van de buurt en slachtofferschap. Dezelfde volgorde van onderscheidend vermogen is te vinden voor onveiligheidsgevoelens in het algemeen. Wel kan opgemerkt worden dat 'vertrouwen in de buurt' en 'leefbaarheid' een grotere rol spelen bij de onveiligheidsgevoelens in de buurt dan bij onveiligheidsgevoelens in het algemeen. In totaal verklaren de 5 factoren 44% van de variantie van onveiligheidsgevoelens in de buurt en 38% van de onveiligheidsgevoelens in het algemeen. Risicoperceptie verklaart 26% van de onveiligheidsgevoelens in de buurt, wat betekent dat de vier factoren samen 18% van de variantie verklaren.

Tabel 1. Voorspelling onveiligheidsgevoelens in de buurt en in het algemeen, met gestandaardiseerde coëfficiënten.

Onafhankelijke variabelen	Onveiligheid in de buurt	Onveiligheid algemeen
Risicoperceptie	.49	.52
Criminaliteit en overlast	.43	.42
Vertrouwen in de buurt	-.34	-.31
Leefbaarheid	-.21	-.19
Slachtofferschap	.16	.16

2. Rapportcijfer voor veiligheid in de buurt

Burgers die een hoger cijfer geven voor veiligheid in de buurt, schatten de kans om slachtoffer te worden kleiner, hebben minder last van criminaliteit en overlast, hebben meer vertrouwen in de buurt, beoordelen de leefbaarheid van de buurt beter en zijn minder vaak slachtoffer geweest.

De regressiecoëfficiënten voor de onafhankelijke variabelen worden weergegeven in tabel 2. Deze waarden geven aan in welke mate het rapportcijfer voor de veiligheid toe neemt, naarmate de score op de onafhankelijke variabele toeneemt. Uit een regressieanalyse voor rapportcijfer veiligheid in de buurt blijkt dat de factoren samen 48% van het rapportcijfer voor veiligheid in de buurt verklaren. Risicoperceptie voorspelt 27% van het rapportcijfer voor veiligheid in de buurt. De veiligheidsbeleving kan dus voor 21% verklaard worden door de 4 factoren in het model. De twee factoren 'criminaliteit en overlast' en 'vertrouwen in de buurt' verklaren het rapportcijfer het meest. De mate waarin burgers zich veilig voelen wordt voor 18% bepaald door deze twee factoren. De overige twee factoren van het model voegen samen maar 3% extra verklaring toe, maar de toevoeging van deze twee factoren is wel significant. De kleine bijdrage van deze twee factoren kan voor een deel worden verklaard door de samenhang met de andere factoren.

Tabel 2. Voorspelling rapportcijfer voor veiligheid in de buurt, met gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

Onafhankelijke variabelen	Rapportcijfer veiligheid in de buurt
Risicoperceptie	-.52
Criminaliteit en overlast	-.34
Vertrouwen in de buurt	.27
Leefbaarheid	.12
Slachtofferschap	-.13

3. Mate van onveiligheidsgevoelens

Binnen het onderzoek is een onderscheid gemaakt tussen personen die zich vaak en personen die zich soms/zelden onveilig voelen. Personen die zich vaak onveilig voelen, ondervinden vaker last van criminaliteit en overlast, zijn vaker slachtoffer geweest en beoordelen de leefbaarheid en het vertrouwen in de buurt lager. De mate waarin de 5 factoren een onderscheid maken tussen personen die zich wel vaak en soms/zelden onveilig voelen wordt weergegeven in tabel 3. Ook hier is risicoperceptie de factor die het grootste onderscheid maakt tussen de twee groepen, gevolgd door criminaliteit en overlast, vertrouwen in de buurt, slachtofferschap en de leefbaarheid in de buurt. In totaal verklaarden de factoren 44% van de variantie van de mate van onveiligheidsgevoelens. Risicoperceptie verklaarde 29% en de vier factoren gezamenlijk 15%.

Tabel 3. Voorspelling van de mate van onveiligheidsgevoelens in de buurt en in het algemeen, met gestandaardiseerde coëfficiënten.

Onafhankelijke variabelen	Onveiligheid in de buurt	Onveiligheid algemeen
Risicoperceptie	.66	.64
Criminaliteit en overlast	.40	.42
Vertrouwen in de buurt	-.29	-.25
Leefbaarheid	-.10	-.07
Slachtofferschap	.11	.09

4. Voorspelling risicoperceptie

Zoals in het begin van dit signaal al werd aangekaart kunnen veiligheidsgevoelens zowel indirect als direct worden voorspeld. De 4 factoren hebben direct invloed op onveiligheidsgevoelens, maar ook indirect via risicoperceptie. Daarom is het ook van belang om te bekijken hoe de factoren samenhangen met risicoperceptie. Aan de gestandaardiseerde coëfficiënten die worden weergegeven in tabel 3, is te zien dat risicoperceptie redelijk kan worden voorspeld aan de hand van de 4 factoren. Personen die meer last hebben van criminaliteit en overlast, slachtoffer zijn geweest en de leefbaarheid en het vertrouwen in de buurt lager beoordelen, schatten de kans om slachtoffer te

worden groter. Criminaliteit en overlast is hierbij de grootste voorspeller voor risicoperceptie. In totaal verklaren de 4 factoren 26% van risicoperceptie.

Tabel 4. Voorspelling van risicoperceptie, met gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

Onafhankelijke variabelen	Risicoperceptie
Criminaliteit en overlast	.34
Vertrouwen in de buurt	-.15
Leefbaarheid	-.12
Slachtofferschap	.13

Conclusie

Voor de veiligheidsbeleving in de buurt in Den Haag blijkt dat van de vier onderzochte variabelen 'criminaliteit en overlast' de beste voorspellers is, gevolgd door vertrouwen in de buurt, slachtofferschapservaring en de leefbaarheid van de buurt.

De vier factoren zorgen op twee manieren voor een hogere veiligheidsbeleving bij burgers. In de eerste plaats direct: door te zorgen dat burgers zich veiliger voelen. In de tweede plaats indirect via risicoperceptie: door te zorgen dat burgers denken minder snel slachtoffer te worden van een delict en dit zorgt ervoor dat burgers zich veiliger voelen. Beleidsmatig zou er dus op deze 4 factoren ingespeeld kunnen worden, zodat de risicoperceptie om slachtoffer te worden daalt en de veiligheidsbeleving van burgers stijgt.

Referenties

Boers, J.(2008). *Angst en vertrouwen: Het effect van positieve en negatieve factoren op veiligheidsbeleving*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
http://www.eenveiligamsterdam.nl/publish/pages/166100/2008_rapport_angst_en_vertrouwen.pdf

Oppelaar, J. & Wittebrood, K. (2006). *Angstige burgers: de determinanten van gevoelens van onveiligheid onderzocht*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
<http://www.scp.nl/dsresource?objectid=20558&type=org>

Raad voor het openbaar bestuur (2011). *Veiligheid en vertrouwen. Kernen van een democratische rechtsstaat*. <http://www.scribd.com/doc/54472247/13/Objectieve-en-subjectieve-veiligheid>